

СПОРТИВНИЙ ВІСНИК ПРИДНІПРОВ'Я

Науково-практичний журнал

№1/2012

<i>Мар'ян Пітин</i> Соціально-гуманістичні аспекти олімпійської освіти	155
<i>Валерій Шамардин</i> Совершенствование управления учебно-тренировочным процессом футболистов высшей квалификации на основе оптимизации функциональной подготовленности.....	160
<i>Андрій Бакум, Володимир Гамалій, Олена Шевчук</i> Технічні дії фехтувальників-рапіристів високої кваліфікації в умовах змагань світового рівня.....	163
<i>Сергій Овчаренко, Вадим Матяш, Артем Якозенко</i> Планування тренувального процесу футболістів у підготовчому періоді.....	166
<i>Олександр Соловей, Ірина Мицак</i> Ефективність використання елементів техніки гри у змагальній діяльності спортсменів у настільному тенісі.....	170
<i>Дмитро Степаненко, Світлана Мустаця</i> Корекція фізичної підготовленості стрибунк у висоту в річному циклі тренування	174
<i>Ярослав Малоїван, Олена Мітова</i> Удосконалення техніко-тактичної підготовки висококваліфікованих волейболісток з порушеннями опорно-рухового апарату	178
<i>Антон Бадер</i> Спорт у житті студентської молоді УРСР у середині 1950-х - середині 1980-х рр.	183
<i>Михайл Ібрагимов</i> Онтологія спорту и физического воспитания как феноменов экзистенциалистской культуры.....	186
<i>Алексей Лях-Породько</i> Развитие сокольского гимнастического движения в Грузии в 20-х гг. XX столетия (на примере деятельности физкультурно-спортивного общества "Шевардени")	192
<i>Оксана Шинкарук</i> Формирование системы многолетней подготовки: ретроспективный и современный анализ проблемы	197
<i>Мирослав Дутчак, Ніна Долбишева</i> Перспективні напрямки наукових досліджень особливостей функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні.....	202
<i>Викторія Шуба</i> Тревожность у паралимпійцев с поражением опорно-двигательного аппарата.....	207
<i>Ольга Задорожна, Мар'ян Пітин</i> Значущість компонентів теоретичної підготовки фехтувальників на різних етапах багаторічного удосконалення.....	212

III. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ, СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

<i>Олена Лазарева, Ірина Саранюк, Володимир Кормільцев</i> Фізична реабілітація осіб з вертеброгенними редикулопатіями в стадії ремісії засобами фітнесу	216
---	-----

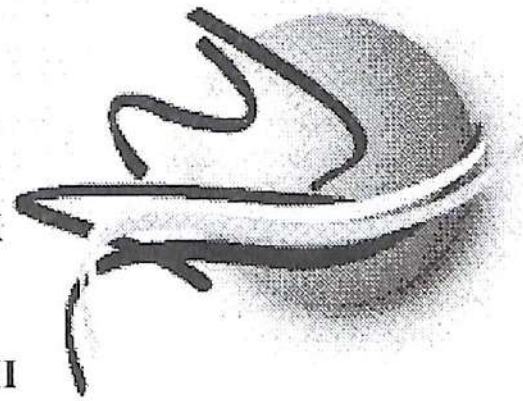

II. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НЕОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Мирослав Дутчак, Ніна Долбишева

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація

В даній статті представлені перспективи наукових досліджень, пов'язаних з особливостями функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні. Представлена необхідність вивчення питань впливу олімпійського спорту на формування системи неолімпійського спорту, формування типології та структуризації неолімпійських видів спорту, функціонування їх на міжнародному рівні, регламентації програмно-нормативної та законодавчої бази, виявлення пріоритетності неолімпійського спорту та його соціально-економічних аспектів, удосконалення кадрового забезпечення та системи підготовки спеціалістів неолімпійського спорту.

Annotation

The article presents perspectives of scientific researches dealing with peculiarities of functioning and development of non-Olympic sport in Ukraine. The necessity in studying problems of Olympic sport influences on formation of non-Olympic sport system and necessity of typology and non-Olympic sports structure formation are presented in here. The problems of non-Olympic sports functioning on international level, regulation of program-normative and legislative base as well as priorities of non-Olympic sport and its social and economic aspect, improving of staff supply and systems of non-Olympic experts' preparation are also studied in the article.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку фізичної культури і спорту феномен неолімпійського спорту набуває все більшого значення. Впродовж останніх років сформовано систему комплексних міжнародних спортивних змагань з неолімпійських видів спорту, які організовуються відповідними всесвітніми та континентальними структурами й набувають все більшої популярності.

Неолімпійський спорт є складовою міжнародного спортивного руху [17] та має підтримку з боку Міжнародного олімпійського комітету, Об'єднаних Міжнародних спортивних федерацій «СпортАккорд» (до 2009 р. Генеральної Асоціації Міжнародних спортивних федерацій (GAISF) та Асоціації визнаних Міжнародним олімпійським комітетом спортивних федерацій (ARISF)), Міжнародної Асоціації Всесвітніх Ігор (IWGA), Міжнародної Асоціації Інтелектуальних видів спорту (IMSA) та Міжнародної Асоціації Спорту для всіх (TAFISA). Сьогодні до процесу популяризації та міжнародного інформаційного забезпечення суспільства про розвиток, стан та спортивне життя в системі неолімпійських видів спорту залучені Міжнародна Асоціація спортивної інформації (IASI) та Міжнародна Асоціація спортивної преси (IAPS).

В Україні створено та функціонують органи виконавчої влади на центральному та місцевому рівнях, які опікуються у тому числі і неолімпійським спортом, а також – різноманітні громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, метою функціонування яких є розвиток неолімпійських видів спорту. На державному рівні встановлено процедуру офіційного визнання нових видів спорту [24].

31 січня 2011 р. набула чинності нова редакція Закону України «Про фізичну культуру і спорт», де вперше на законодавчому рівні неолімпійський спорт визначено як самостійний напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з неолімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань. Вид спорту трактується як різновид змагальної діяльності у спорті з дотриманням визначених правил. Неолімпійські види спорту – це види спорту, не включені до програми Олімпійських ігор [7].

Зростаючий рівень соціальної значущості спорту, як важливого чинника підвищення авторитету держави у світовому співтоваристві та формування у громадян почуття гордості за свою країну, а також сучасна практика функціонування та розвитку неолімпійського спорту обумовлюють необхідність проведення наукових досліджень для виявлення тенденцій подальших позитивних змін, формування нових концепцій та розробки інноваційних технологій організаційно-управлінського та кадрового забезпечення системи неолімпійського спорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом останніх років вітчизняні вчені досліджують різні питання функціонування та розвитку неолімпійського спорту, зокрема: історичні аспекти цього процесу [4, 9, 11, 29, 30]; характеристику змагальної діяль-

ності [2, 12] та динаміку спортивних результатів на міжнародному рівні [20]; моделі та особливості вдосконалення різних сторін підготовленості спортсменів [1, 23], особливості використання інформаційних технологій в процесі підготовки спортсменів [14]; питання професійної підготовки майбутніх фахівців із бойових мистецтв [10, 19].

Розгляд результатів наукових досліджень та публікацій з проблематики неолімпійського спорту свідчить про відсутність сучасної концепції його розвитку як системи наукових знань про генезис, перспективні напрями та відповідні технології з урахуванням досягнень передової спортивної практики та сучасної теорії спорту. Формування методологічних основ неолімпійського спорту сприятиме системному осмисленню процесів розвитку вказаного напрямку спорту, оптимізації управління ним, а також дозволить підвищити ефективність підготовки кадрів у галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» за напрямом «Спорт» на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра та за спеціальністю «Спорт (за видами)» на освітньо-кваліфікаційному рівні магістра.

Мета дослідження: визначити перспективні напрями подальшого наукового пошуку, спрямованого на розробку й реалізацію концепції функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні, обґрунтування сучасних технологій управління вказаним напрямом спорту на різних ієрархічних рівнях та вдосконалення галузевих стандартів підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту в частині формування відповідних компетентностей.

Для вирішення поставленої мети використано такі методи дослідження: метод системного аналізу, метод поєднання логічного та історичного аналізу, аналіз

наукової літератури та документів, передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, метод порівняння та зіставлення.

Результати дослідження. Інтенсивний розвиток олімпійського спорту у другій половині ХХ ст. вплинув і на інші напрями спорту, зокрема на неолімпійський спорт (non-Olympic sports). На міжнародному та національному рівнях, починаючи з 70-80-х років минулого століття, подальший розвиток спорту обумовлював потребу в інтеграції спортивних організацій з видів спорту, які не входили до програми Олімпійських ігор, за зразком роботи Міжнародного олімпійського комітету та національних олімпійських комітетів. Оскільки, за кількістю країн-учасників, вболівальників на спортивних об'єктах, телеглядачів – літні та зимові Олімпійські ігри стали найпопулярнішою подією у світовому співтоваристві. А це відкрило нові можливості для маркетингу та залучення значного фінансового ресурсу для вирішення різноманітних питань діяльності вказаних організацій.

Отже, актуальним видається вивчення питання про вплив олімпійського спорту на формування системи неолімпійського спорту як на світовому рівні, так і в Україні зокрема. Доцільно також виявити та охарактеризувати основні етапи становлення та розвитку неолімпійського спорту у другій половині ХХ ст.

На сучасному етапі спортивної індустрії та інтенсивного розвитку неолімпійських видів спорту, що характеризуються різноманітністю, своєрідністю й особливістю змагальної діяльності та системи спортивної підготовки, створено необхідні передумови для формування типології (класифікації) та структуризації вказаних видів спорту на підставі наукового обґрунтування й аналізу спортивної кваліфікації з урахуванням комер-

ціалізації, професіоналізації та появи нових видів спорту.

Необхідно зазначити, що без аналізу функціонування неолімпійського спорту у міжнародному контексті неможливо визначити внутрішні та зовнішні чинники розвитку неолімпійського спорту в Україні. Тому актуальним є виконання теоретичного аналізу з питань ієрархії системи управління на міжнародному рівні, а саме визначення структури, завдань та функцій Міжнародної Асоціації Всесвітніх ігор (IWGA), Міжнародної Асоціації Інтелектуальних видів спорту (IMSA) та Міжнародної Асоціації «СпортАккорд» як органу управлінської влади щодо розвитку видів спорту; особливостей інформаційного міжнародного забезпечення неолімпійського спорту; класифікації всесвітніх ігор у міжнародному спортивному русі та їх хронологію як фактору впливу на розвиток та функціонування неолімпійського спорту в Україні та світі.

Проведення Всесвітніх Ігор з неолімпійських видів спорту з 1981 року сприяло підписанню у 2000 році Меморандуму про взаєморозуміння між Міжнародним олімпійським комітетом і Міжнародною асоціацією всесвітніх ігор (IWGA), а проведення у 2007 році в м. Києві перших Європейських Ігор з неолімпійських видів спорту, дало поштовх створенню комісії з неолімпійських видів спорту при Європейському олімпійському комітеті на засіданні виконкому в Лозані 20 лютого 2008 року [24].

Участь спортсменів України з 1993 року у Всесвітніх Іграх (IV World Games) у Гаазі, Перших Всесвітніх інтелектуальних Іграх (The 1st World Mind Sports Games) у 2009 р. та Всесвітніх Іграх з єдиноборств (SportAccord Combat Games) у 2010 р. у Пекіні сприяло більш інтенсивному розвитку саме неолімпійських видів спорту в Україні [16].

Зокрема, протягом останнього десятиріччя спортсмени України з неолімпійських видів спорту займають лідерські позиції у світі. Так, на VII та VIII Всесвітніх Іграх (Дуйсбургі, 2005; Гаосюн, 2009) вони здобули відповідно 21 та 33 медалі різного гатунку (9 і 6 місця у загальнокомандному заліку більше як із 100 країн-учасниць), I Всесвітніх Інтелектуальних Іграх (Пекін, 2008) – 7 медалей (3 загальнокомандне місце із 140 країн-учасниць), I Всесвітніх Іграх з єдиноборств (Пекін, 2010) – 23 медалі (3 загальнокомандне місце із 99 країн-учасниць), XXXVI, XXXVII та XXXIX Всесвітніх шахових олімпіадах збірна команда здобула I місце (Кальвії, 2004 – чоловіки з 129 країн-учасниць, Турин, 2006 – жінки з 107 країн-учасниць, Ханті-Мансійськ – чоловіки з 149 країн-учасниць).

Одним з важливих компонентів комплексного наукового дослідження визначеної нами проблеми є здійснення аналізу програмно-нормативної й законодавчої бази функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні, функціонування, регламентації та основних напрямків діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади та громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Відповідно до напрямів діяльності органів державного та громадського управління сферою фізичної культури і спорту виникає необхідність визначити пріоритетність неолімпійського спорту та його соціально-економічні аспекти з боку маркетингової діяльності та фінансового забезпечення. А моніторинг щодо визначення місця та значення неолімпійського спорту в Україні дозволить розробити інноваційні технології системного управління та функціонування неолімпійського спорту. Оскільки вказаний напрям спорту з одного боку є сферою сус-

пільного життя, яка обумовлюється політичними, релігійними, соціально-психологічними, соціокультурними, інформативно-комунікативними, соціально-економічними та іншими факторами, а з іншого – багатомірним соціальним явищем та індустрією людської діяльності з відповідними особливостями функціонування та розвитку як на міжнародному, так і національному рівнях.

З 1991 року після прийняття незалежності України у структурі центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту функціонує підрозділ з неолімпійських видів спорту, а у 2005 році створено Спортивний комітет України як спілку всеукраїнських федерацій з неолімпійських видів спорту. Вони забезпечують функціонування та розвиток неолімпійських видів спорту, представляють збірну команду України на Всесвітніх Іграх, Всесвітніх Інтелектуальних Іграх, Всесвітніх Іграх з єдиноборств, Всесвітній шаховій олімпіаді та інших міжнародних та європейських змаганнях.

Станом на 1 січня 2012 р. в Україні офіційно визнано 148 видів спорту, у тому числі 95 – неолімпійських, з яких за останні десять років – 26 нових видів спорту.

Отже, інтенсивний розвиток, високі спортивні досягнення на міжнародному рівні та формування структурних управлінських органів з неолімпійського спорту привели до необхідності відображення його в Законі України «Про фізичну культуру і спорту» (стаття 1, 25; 2009). Однак соціальні, політичні, економічні, організаційні та історичні аспекти неолімпійського спорту не знаходять належного відображення у науково-дослідній літературі.

Невід'ємною складовою наукового дослідження є визначення та вдосконалення кадрового забезпечення й системи підготовки фахівців з неолімпійського спорту.

Актуальність цього дослідження пов'язана з необхідністю перегляду системи підготовки та перепідготовки фахівців з напрямку «Спорт», оскільки останнім часом виникає перехід тренерів, які отримали вищу освіту з теорії та методики одного виду спорту (в більшості випадках з олімпійських видів спорту), до роботи з дітьми з неолімпійських видів спорту (відповідно до суміжних). Однак, необхідно зазначити, що останнє десятиліття пов'язане з Євроінтеграцією та комерціалізації освіти, що в свою чергу сприяло перегляду основних напрямів підготовки спеціалістів галузі знань «Фізичного виховання, спорту та здоров'я людини». Так у вищих навчальних закладах спортивного профілю відкрились спеціалізації з неолімпійських видів спорту, таких як більярд, спортивні танці, пауерліфтинг, регбі, гирьовий спорт, кикбоксінг, східні єдиноборства, футзал, спортивного фітнесу та інші, що привело до розробки програм з «Теорії та методики обраного виду спорту» й корекції навчальних програм з дисциплін циклу загально-професійної, професійно-орієнтованої та практичної підготовки. Враховуючи, що неолімпійські види спорту є складовою міжнародного спортивного руху, на рівні з формуванням знань з олімпійського та професійного спорту, виникає необхідність формувати у студентів знання з організаційно-правових, історичних та теоретико-методичних аспектів неолімпійського спорту. Відповідно до вищезазначеного перспективою подальшого дослідження є розробка та впровадження авторського курсу «Загальна теорія неолімпійського спорту», що в свою чергу підвищить рівень інтелектуальності, теоретичної освіченості та адаптованості до сучасних вимог індустрії спорту майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Методологічну основу подаль-

ших наших досліджень проблеми функціонування та розвитку неолімпійського спорту в Україні становитимуть: теорія спорту (Л.П. Матвєєв, 1964-2010; В.М. Платонов, 1980-2011); закономірності функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту у ринкових умовах та спортивного маркетингу (С.І. Гуськов, 1995; О.Н. Степанова, 2007; Ю.П. Мічуда, 2008; М.В. Дутчак, 2009; О.М. Жданова, 2009); історія фізичної культури і спорту (Л. Кун, 1982; В.В. Столбов, 1989; О.Б. Суник, 2010); теорія і методика підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту (Л.П. Сущенко, 2003; Ю.М. Шкрєбтій, 2004-2006).

Висновок. На підставі аналізу можна констатувати, що визначення закономірностей державного управління й теоретико-методичних засад неолімпійського спорту на сучасному етапі розвитку України та у міжнародному контексті, а також наукове обґрунтування удосконалення їх функціонування та підготовки фахівців для сфери фізичної культури та спорту сьогодні є актуальним і потребує змістовно-інформаційного наповнення історичних, організаційно-управлінських, правових знань та вивчення спортивно-методологічних основ неолімпійського спорту як соціально значущої дисципліни у відповідній галузі знань.

Наукові дослідження з проблематики неолімпійського спорту дозволять здійснити: змістовно-інформаційне доповнення з історичних, організаційних, правових та теоретико-методичних знань з неолімпійського спорту в Україні так і у світовому контексті; системний аналіз підготовки кадрів, удосконалити систему підготовки фахівців для роботи в органах управління та спортивних організаціях з неолімпійського спорту; розробку авторського курсу «Загальна теорія

неолімпійського спорту» та впровадження його у навчальний процес підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста та магістра у вищих навчальних закладах спортивного профілю та факультетах педагогічних ВНЗ III та IV рівнів акредитації; доповнення інформаційним змістом навчальні дисципліни з історії фізичної культури і спорту, організації та управління фізичної культури та спорту, менеджменту та маркетингу у спорті, професійного спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боляк А. Моделі фізичної підготовленості юних спортсменів на різних етапах тренувального процесу у спортивній аеробіці / А. Боляк // Молода спортивна наука України, 2004. – Вип. 8. – Т. 1. – С. 34-38.
2. Вачев С. Порівняльна характеристика динамічних показників в ударних прийомах тай-боксерів масових розрядів та спортсменів високої кваліфікації / С. Вачев // Спортивний вісник Придніпров'я, 2005. – № 3. – 109-111 с.
3. Гуськов С.І. Спортивний маркетинг: монографія / С.І. Гуськов – К.: Олімпійська література, 1995. – 296 с.
4. Долбишева Н., Кидонь В. Історичні аспекти розвитку естетичної гімнастики / Н. Долбишева, В. Кидонь // Теорія і практика фізичного виховання. – 2010. – № 2. – С. 523-529.
5. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні: теорія і практика / М.В. Дутчак. – К.: Олімпійська література, 2009. – 279 с.
6. Жданова О.М. Управління сферою фізичного виховання і спорту: навчальний посібник / О.М. Жданова, Л.Я. Чехова. – Дрогобич: Коло, 2009. – 224 с.
7. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (зі внесеними змінами) № 1724-IV від

- 17.11.2009. / Верховна Рада України. – К., 2009. – 36 с.
8. Іванчикова С.М. Історичний шлях розвитку фітнесу у світі та в Україні / С.М. Іванчикова // Теорія та практика фізичного виховання: спец. випуск за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції «Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи». – Донецьк: ДонНУ, 2010. – № 2. – 533-537 с.
  9. Комісаренко А.А. Акробатика: минуле – основа майбутнього / А.А. Комісаренко, А.В. Тилер // Традиції фізичної культури в Україні: зб. наук. статей / За ред. С.В. Кириленко, В.А. Старкова, А.В. Цьось. – К.: ІЗМН, 1997. – С. 186-198.
  10. Конох А.П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із національних бойових мистецтв у вищих педагогічних навчальних закладах / А.П. Конох // Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури» // Фізична культура і спорт: зб. наук. праць / За ред. Г.А. Аорзютова. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 10. – 400-404 с.
  11. Котенджи Л.В. Історіографічний аналіз рекордів світу в чоловічому пауерліфтингу / Л.В. Котенджи // Теорія і практика фізичного виховання: науково-методичний журнал. – Донецьк: ДНУ, 2011. – № 1-2. – С. 325-333.
  12. Крикун Ю.Ю. Характеристика змагальної діяльності спортсменів черлідінгу / Ю.Ю. Крикун // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2009 – № 2. – 72-78 с.
  13. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта: монография / Л. Кун. – М.: Радуга, 1982. – 399 с.
  14. Максименко А. Информационное обеспечение подготовки игроков регби и американского футбола / А. Максименко // Матеріали конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я». – Харьков: ХАДФК, 2001. – 53 с.
  15. Матвеев Л. П. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты: учеб. для вузов физ. культуры. – изд. 5-е / Л.П. Матвеев – М.: Советский спорт, 2010. – 340 с.
  16. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта / Под ред. О.Н. Спепанова. – М.: Советский спорт, 2007. – 256 с.
  17. Міжнародна Асоціація Всесвітніх Ігор (IWGA): офіційний сайт // Режим доступу: <http://www.worldgames-iwga.org/>
  18. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту / Ю.П. Мічуда. – К.: Олімпійська література, 1995. – 152 с.
  19. Орлов О.І. Теоретичне обґрунтування вибору видів бойових мистецтв для навчання студентів факультету фізичного виховання / О.І. Орлов // Фізична культура, спорт та здоров'я людини: збір. наук. праць / Редкол.: О.С. Куц (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2001. – 253-256 с.
  20. Пітин М. Динаміка результатів спортсменів України зі спортивного орієнтування на чемпіонатах світу 2007-2010 років / М. Пітин, А. Літвінова // Молода спортивна наука України, 2011. – Вип. 15. – Т. 1. – С. 227-231.
  21. Платонов В.Н. Професіональний спорт / В.Н. Платонов, С.І. Гуськов. – К.: Олімпійська література, 2000. – 391 с.
  22. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті / В.Н. Платонов. – К.: Олімпійська література, 2004. – Т. IV. – 607 с.
  23. Романчук В. Удосконалення фізичної підготовленості спортсменів-гирьовиків високої кваліфікації у підготовчому періоді / В. Романчук, В. Пронтенко, К. Пронтенко, О. Боярчук // Молода спортивна наука України, 2011. – Вип. 15. – № 1. – С. 270-274 с.
  24. Спортивний комітет України: офіційний сайт // Режим доступу: <http://www.scu.org.ua/>
  25. Столбов В.В. История Физической культуры: учебник для пед. институтов / В.В. Столбов. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с.
  26. Суник А. Очерки отечественной историографии истории физической культуры и спорта [Текст]: монография / А. Суник. – М.: Советский спорт, 2010. – 616 с.
  27. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.
  28. Шкрібтій Ю.М. Організаційно-методичні засади підготовки спеціалістів на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр» зі спеціальності «Олімпійський та професійний спорт»: [метод. реком.] / Ю.М. Шкрібтій, С.Ф. Матвеев, В.Ф. Бойко та інші. – К.: ВПЦ «Експрес», 2006. – 72 с.
  29. Цьось А.В. Про систему фізичного вдосконалення запорозьких козаків / А.В. Цьось, В.І. Завацький // Традиції фізичної культури в Україні: зб. наук. статей / За ред. С.В. Кириленко, В.А. Старкова, А.В. Цьось. – К.: ІЗМН, 1997. – С. 44-62.
  30. Romanchu O. Brief history and main principles of Ukrainian martial arts / O. Romanchu, O. Koval, P. Koval, O. Matvij-as // Молода спортивна наука України, 2011. – Вип. 15. – Т. 1 – С. 275-279.

